

ням до природи. Вчителі математики повинні всіма методами, засобами та прийомами на уроках, і в позаурочний час переконувати учнів в тому, що кожне покоління має залишити по собі не лише квітучу Землю, наповнені багатим життям континенти і океани, але і оволодіти тими законами природи, які по суті є законами нашого виживання та збереженням цивілізації на планеті Земля.

Список використаних джерел

1. Васильєва Д.В. Збірник задач з математики. 5-9 класи : Наскрізнi лiнii компетентностей та їх реалiзацiя / Д.В. Васильєва, Н.І. Василюк. – К.: Видавничий дiм «Освiта», 2017. – 112 с.
2. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради "Про встановлення рамок діяльності Спiвтовариства в галузi водної полiтики" від 23 жовтня 2000 року. Режим доступу: <https://www.google.com/search?q=2.+Директива+2000%2F60%2FЄС>
3. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2016/425 від 9 березня 2016 року про засоби iндивiдуального захисту та скасування Директиви Ради 89/686/ЄЕС. Документ 984_010-16, дiє редакцiя від 09.03.2016. Режим доступу: [https://www.google.com/search?q=3.+Регламент+Європейського+Парламенту+ i Ради \(ЄС\) від 9.03.2016](https://www.google.com/search?q=3.+Регламент+Європейського+Парламенту+i+Ради+(ЄС)+вiд+9.03.2016)
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
5. <http://eco.sii.org.ua/>
6. <https://rada.gov.ua/>
7. <http://wwf.panda.org/uk/?199692%2F60-greentips#comments>
8. Глобальне зневоднення – можна подивитися за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=rb1Lj4hyUh0>
9. Всесвітній день води – можна подивитися за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=9hkoO9FRJVE>
10. Кожна краплина має значення – можна подивитися за посиланням: <https://www.youtube.com/watch>
11. Водойми України – можна подивитися за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=hkDr6bCxO0w>
12. Мудрак О.В. Програмно-цiльовий освiтній проект “Екошкола – школа майбутнього” як iнновацiйна траєкторiя формування екологiчної свiдомостi особистостi. Навчально-методичний посiбник / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. – Вiнниця: ТОВ “Нiлан-ЛТД”. – 2015. – 189 с.

УДК 37.016:3

С.Г. Сапон, студент спеціальності «Екологія», ступеня вищої освіти «Магістр» *КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

І.О. Асаулюк, к.н. з фізичного виховання і спорту, доцент, заступник декана з навчальної роботи факультету фізичного виховання і спорту

С.А. Гудима, к.п.н., доцент кафедри теорії та методики спорту

Л.М. Шевчик, старший викладач кафедри теорії та методики спорту
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО УЧНЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуті шляхи формування екологічної компетентності сучасного учня шляхом впровадження екологічної освіти для сталого розвитку, що є складовою оновлення суспільства, яка відображає і формує його свідомість, нове мислення. Актуальність теми обумовлена тим, що проблема екологічної освіти і виховання в Україні вкрай актуальна і має велике значення для сьогодення та майбутнього.

Ключові слова: Нова українська школа, компетентність, екологічна компетентність, екологічна освіта, сталий розвиток.

Актуалізація проблеми екологічного виховання дітей та молоді не викликає сумніву, адже екологічна ситуація в останні десятиліття набула тривожного статусу. Це значно посилює необхідність у педагогічному дослідженні проблем екологічного виховання молодих поколінь. Сучасний учень повинен бути добре обізнаний у новітніх технологіях збереження екологічної рівноваги на планеті

Нова школа має намір стати «школою компетентностей» для сучасного учня. До школи приходять покоління дітей, які живуть в суспільстві високих інформаційних технологій і, щоб скористатися їх перевагами, настає необхідність переосмислити самоцінність знань і в процесі навчання сформувати компетентну та активну особистість.

Саме на розвиток особистості через призму формування життєво необхідних компетентностей націлена Концепція «Нова українська школа», що була схвалена урядом у грудні 2016 року. Документ

визначає мету, шляхи та етапи реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти на період до 2029 року. Метою Концепції є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти

Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич наголосила: «Основна ідея нової школи полягає в тому, щоб перейти від школи знань до школи компетентностей, які включають знання, уміння та ставлення, засновані на ціннісній платформі. Відповідно до цього, мають бути оновлені державні стандарти, сформовано новий зміст освіти, запроваджені нові методики викладання, а також змінена структура школи» [12]

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що сучасною педагогічною наукою зроблено значний внесок у створення науково-методичного підґрунтя для формування екологічних компетентностей учнів. Дана проблема розглядалася у працях українських науковців та методистів. Серед них: О.В. Плахотник, Г.П. Пустовіт, Г.С. Тарасенко (методологічні засади екологічного виховання дітей та молоді); О.М. Байрак, С.О. Люленко (науково-методичні засади природоохоронної освіти); Н.П. Буяльська (ефективність інноваційних технологій навчання в екологічній освіті); Н.М. Буринська, Л.П. Величко, О.С. Заблоцька, О.В. Кофанова, О.П. Мітрясова, Т.С. Нінова, Н.Н. Чайченко, О.Г. Ярошенко (науково-методичні засади хімічної складової екологічних знань); В.В. Вербицький (розвиток еколого-натуралістичної освіти в Україні); Н.Ю. Матяш, Т.В. Коршевилюк, О.В. Козленко (теорія і методика навчання біології); С.М. Панченко, Л.В. Тихенко (основи дослідницької роботи школярів з біології); С.Д. Рудишин, І.М. Коренева, О.В. Мудрак, М.В. Хроленко, В.І. Самілик (фундаменталізація професійної підготовки майбутніх екологів і вчителів біології) та ін. [2,6,11]

У той же час недостатньо досліджені методичні особливості формування екологічної компетентності сучасних учнів у процесі освітньої роботи в школі.

Мета статті полягає в обґрунтуванні компетентнісного підходу до процесу екологічного виховання школярів в умовах реформування української освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розроблена концепція Нової української школи переорієнтовує навчання із засвоєння величезної суми знань на освоєння компетентностей. Компетентності – це ядро знань, необхідних дитині, вміння їх застосовувати, навички для вирішення життєвих проблем, а також ставлення і цінності, які потрібно засвоїти сучасній людині [5].

Формування екологічної компетентності учня полягає в умінні розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлювати роль навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський стверджував, що природа лежить в основі дитячого мислення та творчості. Учений вважав, що формувати у людини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку. «Людина була і завжди залишиться сином природи, і те, що ріднить її з природою, повинно використовуватися для її залучення до багатств духовної культури, – казав Сухомлинський. – Світ, що оточує дитину, це, насамперед, світ природи з безмежним багатством явищ та невичерпною красою. Я бачу виховний сенс у тому, щоб дитина бачила, розуміла, відчувала, переживала, досягала велику таємницю життя в природі...» [10].

Процес формування екологічної компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики враховано розробці Державного стандарту, запровадженому МОН України в загальноосвітніх школах з 2012 року [7].

Екологічна свідомість як важлива частина світогляду школярів формується в процесі екологічного виховання. Воно являє собою систематичну педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток екологічної освіченості і вихованості дітей; накопичення екологічних знань, формування вмінь і навичок діяльності в природі, морально-естетичного світогляду, високоморальних особистісних якостей і твердої волі у здійсненні природоохоронної роботи [9].

Формування екологічних компетентностей в сучасній школі відбувається в полі гуманістичної освітньої парадигми та на засадах дидактичних принципів гуманізації, гуманітаризації, інтеграції, диференціації і реалізуються через особистісно-орієнтовані технології навчання. Такий підхід сприяє самореалізації особистості учня в житті, його соціальній адаптації, конструктивній суспільній діяльності і є умовою формування громадянина України [3].

Екологічна компетентність – багатокomпонентна і включає мотиваційну діяльність, яка передбачає творче застосування наявних знань та вмінь, власного життєвого досвіду і дає змогу особистості ефективно діяти та досягати конкретної мети в сфері екології. Найважливішою складовою екологічної компетентності є формування мотивації учнів щодо збереження і примноження природи і її багатств. Мотиваційна сфера школяра – це сукупність мотивів, адекватних меті екологічної освіти, яка пов'язана суспільними потребами і особистісною спрямованістю самого учня. [1]

Формування екологічної компетентності учнів – безперервний процес, який здійснюється відповідно до віку учнів, обсягу та рівня їх знань та досвіду, психологічних особливостей [1]

Освіта для сталого розвитку потребує системного планування роботи в навчальному закладі. Досвід впровадження основ освіти для сталого розвитку в практику навчально-виховної роботи доводить, що

формування екологічної компетентності у сучасного учня відбувається шляхом поєднання соціально-культурного середовища і школи.

Першооснови екологічної компетентності в учнів закладаються в сім'ї, яка покликана прищепити дітям систему екологічних цінностей, норм поведінки у природному середовищі

Екологічна компетентність у громадській організації здійснюється таким чином, щоб надати можливість кожній дитині взяти участь у цікавих, обов'язково практичних, природоохоронних заходах. Такі заходи допомагають не тільки підвищити рівень обізнаності в сфері екології, не тільки сформувати власний екологічний світогляд, а й стати лідерами в колективі.

Взаємодія із ЗМІ відбувається у формах: написання прес-релізів, інформаційних та проблемних статей, проведення інтерв'ю та соціологічних опитувань. Взаємодія із ЗМІ дитині дає можливість навчитися опосередковано спілкуватися з місцевою громадою, доносити сутність екологічних проблеми, викликати зацікавленість та бажання включитися у громадську діяльність.

Інтернет-мережа сприяє пошуку організацій партнерів для спільної діяльності, участі у електронних конференціях та форумах, моніторингу міжнародних, національних та регіональних заходів екологічного спрямування, поповнення інформаційної бази.

Основне покликання неформальних організацій полягає в оперативному, ефективному і максимальному поширенні інформації екологічного змісту, якнайшвидшому формуванні громадської думки, пропагуванні здорового способу життя, природо відновлювальних технологій освоєння довкілля.

Для забезпечення успіху в формуванні в учнів екологічних понять, елементів екологічної культури застосовується ціла низка сучасних методів та педагогічних прийомів. Одним із перспективних є метод проєктів. Це спосіб організації педагогічного процесу, що базується на взаємодії педагога і вихованця між собою і довкіллям. Саме виконання учнями конкретного проєкту забезпечує поетапний практичний підхід формування їх світогляду. [4,8].

Екологічні акції та екскурсії – дієві форми формування екологічної компетентності. Такі заходи формують активну життєву позицію дитини. Продуктивні форми екологічної компетентності учнів охоплюють:

- створення умов для практичної екологічної і природоохоронної роботи;
- залучення дітей та їхніх родин до природоохоронних акцій;
- співпраця з громадськими освітянськими й екологічними організаціями;
- створення дитячих природоохоронних організацій;
- залучення учнів шкіл до волонтерської роботи в мікрорайоні;
- організація навчальних екскурсій, екостежин, квестів тощо.

Сучасна школа намагається формувати екологічну компетентність учнів не тільки за допомогою традиційних технологій навчання, а насамперед пошуку та використання інноваційних технологій, які активізують інтелектуальну діяльність, стимулюють до самостійного пошуку нових знань, розвивають в емоційному відношенні [1]

Висновок. Сучасний учень має володіти певною базою екологічних знань, що дозволить розуміти й оптимально розв'язувати екологічні проблеми в майбутньому на основі наукових знань процесів розвитку біосфери, загальнолюдських досвіду й цінностей. Тому можна стверджувати,

що формування екологічної компетентності учнів шляхом впровадження екологічної освіти для сталого розвитку є складовою оновлення суспільства, яка відображає і формує його нове екологічне мислення.

Список використаних джерел

1. Баробашко С.А. Формування екологічної компетентності школярів. Режим доступу.- [Електронний ресурс]: <http://baraboshko.byethost8.com/>

2. Вербицький В. В. Концепція позашкільної еколого - натуралістичної світи на основі компетентнісного підходу. Проєкт, 16 серпня 2017 року. Режим доступу.- [Електронний ресурс] <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2017/01/kkp.pdf>

3. Гащенко І.Ю, Савіч І.О. «Екологічна компетентність учнів в освітньому просторі України. Режим доступу.- [Електронний ресурс]: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp12/gashenko_savich.pdf

4. Гузь В.В. Дидактичні технології формування екологічної компетентності старшокласників у навчанні природничо-науковим дисциплінам. Режим доступу. - [Електронний ресурс]: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkp_ped/2008_14/2_02_Huss.pdf

5. Концепція «Нова українська школа» Режим доступу. - [Електронний ресурс]: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

6. Мудрак О.В. Програмно-цільовий освітній проєкт “Екошкола – школа майбутнього” як інноваційна траєкторія формування екологічної свідомості особистості. Навчально-методичний посібник / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. – Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”. – 2015. – 189 с.

7. Ратушняк О.М./Формування екологічної компетентності учнів початкової школи О. М. Ратушняк // Педагогічна освіта: теорія і практика. - 2014. - Вип. 16. - С. 325-330.

8. Рудишин С. Д. Екологічна компетентність як загальна компетентність вчителів природничих дисциплін / С. Д. Рудишин, І. М. Коренева, В. І. Самілик // *Український педагогічний журнал*. – 2016. – № 3. – С. 74-83. – Режим доступу [Електронний ресурс]: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpi_2016_3_10

9. Самілик В.І. Формування екологічної компетентності студентів-біологів – майбутніх вчителів. – Режим доступу [Електронний ресурс]: <http://nauka.zinet.info/6/samilyk.php>

10. Сухомлинский В.А. Трилогия, издание второе («Сердце отдаю детям», «Рождение гражданина», «Письма к сыну») / В. А. Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1987. – С.15–234, 235–477, 479–536.

11. Тарасенко Г.С. Екологічна естетика в системі професійної підготовки вчителя : монографія (методологічний аспект). – Вінниця: РВВ ВАТ «Віноблдрукарня», 1997. – 111с.

12. Ухвалено Концепцію Нової української школи. Режим доступу.- [Електронний ресурс]: <http://osvita.ua/school/52819/>

УДК 371.3; 504.03

С.В. Скрипник, к. п. н., доцент кафедри екології
С.М. Шевченко, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології
Хмельницького національного університету

СПЕЦИФІЧНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ

У статті актуалізовано специфічність екологічної освіти і виховання у навчально-виховному процесі різних видів закладів освіти та суспільстві загалом. Важливим є формування культури екологічного знання на засадах сталого розвитку.

Ключові слова: екологічна освіта і виховання, сталий розвиток, екологічна свідомість.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Екологічна освіта і виховання – актуальна соціально-економічна та психолого-педагогічна проблема, змістом якої є формування розуміння сучасних екологічних проблем, виховання відповідальності за стан довкілля, оволодіння навичками етичної поведінки в природі. Такої мети можна досягти лише спільними зусиллями громадських організацій та державних установ. Уряди мають надавати підтримку неформальному навчанню й освіті, оскільки наявність поінформованих громадян і обізнаних споживачів є найважливішим фактором реалізації заходів щодо забезпечення збалансованості через їхній вибір і дії.

Аналіз досліджень і публікацій. Методологічні та теоретичні засади екологічної освіти і виховання школярів обґрунтовано І.Д.Зверевим, А.Н. Захлебним, І.Т.Суравегіною, Г.П.Пустовітом та ін.

Дослідження з екологічної освіти і виховання, здебільшого, присвячено формуванню екологічної культури школярів. Зокрема, досліджено особливості педагогічного процесу розвитку певних компонентів екологічної культури у вихованців різних вікових груп: дошкільників – Л.В.Іщенко, Г.С.Марочко, В.В.Маршицька, З.П.Плохій, молодшого шкільного віку – Г.П.Волошина, Л.М.Різник, Л.В.Шаповал, підлітків – О.В.Король, О.В.Лабенко, Р.А.Науменко, О.Л.Пруцакова, О.М.Лабезна старшокласників – О.О.Колонькова, С.Г.Лебідь, Н.В.Левчук, С.В.Скрипник.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є актуалізація специфічності екологічної освіти і виховання.

Виклад основного матеріалу. Неформальне навчання і освіта, в тому числі програми підвищення поінформованості громадськості, мають бути націлені на забезпечення кращого розуміння зв'язків між соціально-економічними і екологічними проблемами на місцевому і глобальному рівнях, включаючи тимчасову перспективу. Спільноти, сім'я, засоби масової інформації та НУО є важливими суб'єктами діяльності, спрямованої на підвищення поінформованості громадськості.

Для прискорення процесу екологізації свідомості громадян країни необхідно запровадження комплексного та системного підходу до безперервної екологічної освіти і виховання через сім'ю, дитсадок, школу, вищі освітні заклади та заклади післядипломної освіти. Система неперервної освіти передбачає на кожному з цих етапів логічний розвиток, поглиблення і доповнення екологічних знань.

Дошкільний вік започатковує неперервну екологічну освіту, закладає підґрунтя для формування особистості дошкільника, засвоєння в подальшому основ природничих наук у школі. Саме в цей період дитина вперше починає знайомитися з природним оточенням.

Наступною ланкою у системі неперервної екологічної освіти є школа, оскільки саме в шкільні роки формування особистості відбувається найінтенсивніше. Якісно нова освітня система в галузі навколишнього середовища передбачає формування особистості, здатної знаходити реальні шляхи виходу зі стану глибокої екологічної кризи, подолавши споживачьке ставлення до природи [1].

Сьогодні наслідки впливу діяльності людини на навколишнє середовище стають все відчутнішими, тому людство нарешті почало усвідомлювати неможливість власного існування без збереження природи у всьому її розмаїтті. Однак, екологічна культура сучасного українського суспільства залишається низькою, і без підвищення її рівня неможливо сподіватися на позитивні зміни в навколишньому середовищі.

Загальновідомо, що поєднання навчання й виховання є важливим чинником у становленні громадянина. Саме неформальна освіта набагато повніше враховує знання та інтереси учасників навчально-виховного процесу, їхні пізнавальні й інтелектуальні можливості, дає змогу застосовувати здобуті знання, набуті уміння й навички у практичній діяльності з охорони навколишнього середовища.